

Oponentní posudek disertační práce Mgr. Filipa Srovnala *“Umění a kult v norimberské Frauenkirche. Příspěvek k interpretaci sochařství 3. čtvrtiny 14. století ve středoevropském prostoru”* předkládané v roce 2018 na Ústavu pro dějiny umění FF UK

I. Stručná charakteristika a zhodnocení práce

Předkládaná disertační práce je věnována jedné z nejdůležitějších památek doby Karla IV. na říšském území – kapli Panny Marie v Norimberku. Stavba je mnohačetnými vztahy spojena s českými zeměmi, respektive s pražským dvorským a církevním prostředím, přesto jí dosud nebyla z české strany věnována soustředěná monografická pozornost (ač ve výkladech řady specialistů na středověkou architekturu či sochařství tvoří odkazy k Frauenkirche důležitou komparační či argumentační bázi). Řádově početnější (a přirozeně i co do ponoru do tématu koncentrovanější i obsáhlejší) literatura německojazyčná na druhou stranu podává o dějinách, formách, významu i fungování stavby obraz značně rozmanitý, s řadou stále otevřených otázek – a to i zcela zásadních, jako jsou otázky ikonografické identifikace, atribuce či datace. Za této situace je nutné ocenit nejen prvotní odvahu Filipa Srovnala věnovat se tématu takto výsostnému a takto složitému, ale především pak výsledek této práce, kterým je zralá komplexní sociohistorická a uměleckohistorická analýza stavby a její výzdoby, přinášející řadu dílčích i zásadnějších nových zjištění a interpretací a promlouvající tak sebevědomě do více než století trvající odborné diskuse. Na tomto místě nelze, než vyjádřit přání, aby byla disertace v dohledné době publikována v německém jazyce.

II. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Z hlediska obsahu za hlavní přínosy práce považuji (v bodech): kritický pohled na stavební dějiny kaple s jasně diferencovanou rolí novopečeného císaře v celém podniku (nikoli tak dominantní, jak předpokládala většina dosavadní speciální literatury); vyzdvižení a důkladnou analýzu doposud téměř zcela opomíjené role mansionářů pražského kostela, kterým císař svěřil duchovní správu kaple, v procesu stavby, ale především v koncipování výzdoby západní předsíně (včetně prosopografických přehledů pečlivě kompilovaných z dostupných pramenných edic i sekundární literatury); ikonografickou analýzu, zpřesňující dosavadní poněkud zběžný výklad a místy pak nepřesné čtení bohatého sochařského programu (tato práce se navíc musela vypořádat s mimořádně komplikovanou otázkou původnosti jednotlivých soch, jejich částí či doplňků, případně jejich situování v rámci celku – stavbu poznamenaly důkladné restaurátorské zásahy v 19. století, jakož i ničivá destrukce za 2. světové války a následná anastylosa a rekonstrukce); slohovou analýzu sochařské výzdoby, podporující recentní pochopení fenoménu „parléřovského“ stylu 50. let, předkládající k úvaze možnou podobu vztahů mezi skulpturou Frauenkirche a pražským sochařstvím 3. čtvrtiny 14. století a poprávu obracející pozornost k místní výtvarné tradici, která, zdá se, zásadně ovlivnila první fázi sochařské výzdoby kaple; a v neposlední řadě pak liturgicky a funkčně založený přesvědčivý obsahový výklad výzdobných programů.

Z hlediska metody práce je předkládaná disertace dokladem toho, že autor bezpečně ovládá základní přístupy k uměleckohistorickému materiálu, jako je formální a komparativní analýza či ikonografická analýza a ikonologická syntéza. Užívá je při tom reflektovaně, o čemž svědčí hutné úvodní

historiografické kapitolky, v nichž Filip Srovnal na vybraných uzlových bodech (jistě jde o výběr zčásti subjektivní a bylo by možno představit i jiné mezníky ve vývoji bádání, než jsou ty explicitně zmiňované) osvětluje vývoj toho kterého metodického přístupu (se stálým zřetelem na gros disertace – tedy sochařskou výzdobu Frauenkirche). Vlastním přínosem práce je na jedné straně kritické nahlédnutí v posledních desetiletích často nekriticky přeexponované metody, vykládající umělecká díla jako nástroje mocenské a politické reprezentace, propagandy a stranické identifikace (upřesnění role Karla IV. v procesu stavby a koncepcí výzdoby kaple). Na straně druhé pak na vysoké úrovni ovládnutá metoda funkční kontextualizace výtvarného díla – ve zvoleném případě kontextualizace v rámci specifické podoby dobové a lokální liturgické praxe. Autor dlouhými (zcela funkčními) exkurzy do hájemství historické liturgiky prokazuje, že se v daném terénu dokáže – byť nespécialista – bezpečně pohybovat. S tím pak nedělitelně souvisí suverénní orientace v primárních pramenech, schopnost s nimi kriticky pracovat, vytěžit jejich obsah k novým interpretacím – a to vše díky připojeným prepisům předložit čtenáři ke kritické kontrole. Obdobným způsobem je recenzentovi i čtenářům umožněno detailně sledovat a zvažovat relevanci autorových interpretací a závěrů díky nadstandardně bohaté a logicky strukturované obrazové příloze, k jejímž největším pozitivům patří zařazení řady historických snímků, zachycující stav kaple a její výzdoby na počátku 20. století i dříve.

Formálně lze předkládané disertaci vytknout máloco. Je psána úsporným, jasným a čtivým jazykem, který má svá lexikální specifika (např. používání starobylého výrazu letnýř), nicméně bezpečně ovládá pádové vazby a syntax (což bohužel dnes není zcela normou). Překlepů, chyb či vyšinutí z pádu (povstalých nedostatečnou zpětnou kontrolou v procesu obrábění a vylepšování textových verzí) je v práci nerušivé minimum. Drobné stylistické problémy se vyskytují v souvislosti s (ne)překládáním německých odborných termínů a jejich zapojení do českého textu (např. překlad „stofflich-körperlicher Stil“ doslovně jako „látkově-tělesný“ zní poněkud filosoficky a neodráží to podstatné – že jde o kompoziční vztah oděvu a tělesného jádra...). Rovněž poznámkový aparát a bibliografické přehledy jsou zpracovány formálně bezchybně, nepočítáme-li několik míst, kde se nepodařilo uhlídat správné použití kapitálek. Ve srovnání s tím, jak vysoké míry přesnosti v citátech, prepisech, vlastních vyjádřeních i v argumentaci autor dosahuje, se neubráním podivu nad používáním zkratky sqq., která je vlastně rezignací na přesnou citaci sekundární literatury, když ponechává otevřenou horní hranici stránkového rozsahu. Toť samozřejmě výtka hlavně systémová (předpokládám, že systém takový způsob umožňuje nebo dokonce vyžaduje), s níž se bude muset autor o své újmě a za využití nadbytečné námahy vyrovnat nejpozději v momentu publikace práce – řada odborných nakladatelství tento volný způsob citace neakceptuje.

III. Dotazy k obhajobě

Vlastní autorovy přínosy, shrnuté v jednom z předchozích odstavců, mají podobu logicky strukturovaných a argumentačně podložených hypotéz a jako takové budou muset samozřejmě obstát v budoucí kritické speciální rozpravě.

Na tomto místě bych nadnesl u příležitosti obhajoby práce pouze jednu připomínku a jeden dotaz:

- Poněkud překvapivě působí, že autor ve výkladu i v bibliografii pominul publikaci Assafa Pinkuse „Patron and Narratives of the Parler School. The Marian Tympana 1350–1400“ z r. 2009. Ta se totiž detailně věnuje přesně tomu fenoménu, který Filip Srovnal snad až příliš lapidárně shrnul pod označení „těžko čtené skrumáže epizod“ (s. 150) narativních mariánských cyklů na portálech v Augsburgu, Thannu či Freiburgu i. B., k nimž pak i na četných dalších místech disertace ve svých argumentacích a komparacích odkazuje.

- Dotaz názoru autora disertace na stylové (a obecněji i obsahové) souvislosti sochařské výzdoby Frauenkirche se figurálním programem nedaleko stojící Krásné kašny, který podle řady názorů vznikl souběžně s výzdobou předsíně Frauenkirche (naposledy přehledně M. Hörsch v katalogu „Císař Karel IV. 1316–2016“, s. 198) a nadto má rovněž charakter výsostné císařské reprezentace v městském prostoru. Zatímco vztahům k sochařským cyklům kostelů sv. Sebalda a sv. Vavřince je věnována patřičná pozornost, existence Schöner Brunnen doslova několik málo desítek metrů od předsíně Frauenkirche zůstala v podstatě nereflektována..

IV. Závěr

Ze všech výše zmíněných hledisek a důvodů lze jednoznačně konstatovat, že předložená disertační práce splňuje formální i obsahové požadavky na disertační práce kladené, doporučuji ji proto k obhajobě a předběžně navrhuji klasifikovat stupněm **prospěl**.

28. srpna 2018

Jan Klípa